

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum intellectus, & ratio sint diuersæ potentiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

officio, debet etiam perfectiorem scientiam habere de his, quæ sunt fidei.

AD SEPTIMUM dicendum, quod minores non habent fidem implicitam in fide aliquorum hominum particularium: sed in fide Ecclesie, quæ nõ põt esse informis. Et præterea, vnus non dicitur habere fidẽ implicitam in fide alterius propter hoc, quod conueniat in modo credendi fidei formatæ, vel informis, sed propter conuenientiam in credito.

ARTICVLVS XII.

Vtrum una sit fides modernorum & antiquorum.

334.4.21.6 **D**ODECIMO queritur, vtrum vna sit fides modernorum & antiquorũ. Et videtur quod non. Scientia enim vniuersalis differt a scientia particulari: sed antiqui cognoscebant ea, quæ sunt fidei quasi in vniuersali implicite credentes, moderni autem in particulari credentes explicite. ergo non est eadem fides modernorum & antiquorum.

¶ 2 Præt. Fides est de enuntiabilibus: sed non sunt eadem enuntiabilia quæ nos credimus, & illi crediderunt, ut Christum nasciturum, & Christum natũ. ergo non est eadem fides nostra & antiquorum.

¶ 3 Præt. Determinatum tempus in his quæ sunt fidei, est de necessarijs ad credendum, aliquis. n. infidelis reputatur ex hoc quod credit Christum nondum uenisse, sed esse uenturum. sed in fide nostra & antiquorum sunt tempora uariata. nos enim credimus de præterito, quod ipsi credebant de futuro. ergo non est eadem fides nostra, & antiquorum.

¶ 4 Præt. Contra, Ephesiorum 4. Vnus Dominus, vna fides & cætera.

RESPON. Dicendum, quod hoc pro firmo est tenendum, unam esse fidem modernorum & antiquorum, alias non esset una Ecclesia. Ad hoc autẽ sustinendum quidam dixerunt idem enuntiabile esse enuntiabile de præterito quod nos credimus, & de futuro quod antiqui crediderunt. Sed hoc non uidetur conueniens, ut uariatis essentialibus compositionis partibus eadem compositio maneat. Videmus enim compositiones per alia accidentia uerbi, & nominis uariari. Vnde alij dixerunt, quod enuntiabilia sunt diuersa, quæ nos credimus, & illi crediderunt: sed fides non est de enuntiabili, sed de re. Res autem est eadem, quamuis enuntiabilia sint diuersa, dicit enim quod hoc per se cõuenit fidei, ut credat resurrectionẽ Christi: sed hoc est quasi accidentale, ut credat eã esse, uel fuisse. Sed hoc falsum apparet: quia cum credere dicat assensum, non põt esse nisi de cõpositione, in qua uerum & falsum inuenitur. Vnde cũ dico credo resurrectionẽ, oportet intelligi aliquam compositionẽ, & hoc secundũ aliquod tẽpus quod aia semp adiungit in diuidendo & cõponendo, ut dicitur in 3. de Aia, ut sit sensus, credo resurrectionẽ, i. credo resurrectionẽ esse, uel fuisse, uel futurã esse. Et ideo dicendum est, quod obiectũ fidei dupliciter potest cõsiderari: uel secundum se, prout est extra animam, & sic proprie habet rationem obiecti, & ab eo accipit habitus multitudinẽ uel unitatem: uel secundum quod est participatum in cognoscente. Dicendum est igitur, quod si accipitur id quod est obiectum fidei, res credita, prout est extra aiam, sic est vna, quæ refertur ad nos & ad antiquos. Et ideo ex unitate rei fides unitatem recipit. Si autem consideretur secundum quod est in acceptione nostra, sic pluralificatur p diuersa enũ-

riabilia: sed ab hac diuersitate nõ diuersificat fides. unde patet, quod fides omnibus modis est vna.

AD PRIMUM ergo dicendũ, quod scire in vniuersali, & particulari non diuersificat scientiam, nisi quantum ad modum sciendi: non autem quantum ad rem scitam a qua habitus habet unitatem.

AD SECUNDUM patet responsio ex dictis.

AD TERTIUM dicendũ, quod tempus non variatur secundum quod est in re secundum diuersum ordinem ad nos uel illos, vnum enim est tempus in quo Christus passus fuit: sed secundum diuersos respectus ad aliquos dicitur præteritum, uel futurum respectu præcedentium uel sequentium.

QVÆSTIO XV.

De superiori, & inferiori Ratione.

In quinque articulos diuisa.

¶ Primo, Vtrum intellectus, & ratio sint diuersæ potentie.

¶ Secũdo, Vtrum ratio superior, & inferior sint diuersæ potentie.

¶ Tertio, Vtrum in ratione superiori, & inferiori possit esse peccatum.

¶ Quarto, Vtrum delectatio morosa per consensum in delectationem in inferiori parte rationis existens, sine consensu in opus sit peccatũ mortale.

¶ Quinto, Vtrum in ratione superiori possit esse peccatum ueritale.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intellectus, & ratio diuersæ potentie sint.

QVÆSTIO est de ratione superiori, & inferiori. Et primo queritur, vtrum intellectus, & rō sint diuersæ potentie in homine. Et videtur, quod sic, dicitur enim in lib.

de Spiritu, & Anima, cum ab inferioribus ad superiora ascendere uolumus, prius occurrit nobis sensus, deinde imaginatio, postea ratio, postea intellectus, postea intelligentia, & in summo est sapiẽtia, quæ est ipse Deus: sed imaginatio, & sensus sunt diuersæ potentie. ergo ratio, & intellectus.

¶ 2 Præt. Homo, ut Greg. dicit, cum omni creatura conuenit rōne, cuius dicitur omnis creatura: sed id quo homo conuenit cũ plantis, est quædam potentia animæ, scilicet vegetatiua, distincta a ratione, quæ est propria potentia hominis, in quantum est hō. & similiter id in quo conuenit cum brutis, scilicet sensus. ergo pari ratione, id in quo conuenit cum Angelis, qui supra hominem sunt scilicet intellectus, est alia potentia a ratione, quæ est propria humani generis, ut dicit Boetius in 5. de Consol.

¶ 3 Præt. Sicut sensuum propriorum acceptiones terminantur ad sensum cõem, qui de eis iudicat: ita rationis discursus terminatur ad intellectum, ut iudicium feratur de his de quibus ratio contulit: tũ enim de his, quæ rō cõfert, homo iudicat, cũ resolũdo ad principia deuenit, de quibus est intellectus, ratione cuius ars iudicandi resolutoria nominatur. ergo sicut sensus communis est alia potentia a sensu proprio, ita & intellectus a ratione.

Quæst. disp. S. Tho. DDD 4 ¶ 4 Præt.

l. p. q. 79. art. 2.

Ca. 11. ante medium illius to. 3.

Homil. 24. in Euang. n. multum a prin.

Prosa in 5. ante mediet.

¶ 4 Præt. Cōprehendere, & iudicare sunt actus potētias diuerſas exigētes, vt patet i ſenſu p̄prio, & cōmuni, quorū ſenſus proprius cōprehendit, cōis aut iudicat: ſed ſicut d̄r in lib. de Spiritu, & Anima. Quicquid ſenſus percipit, imaginatio repræſentat, cogitatio format, ingenium inuelligat, rō iudicat, memoria ſeruat, intelligentia cōprehendit. ergo ratio, & intelligentia ſunt diuerſæ potētia.

¶ 5 Præt. ſicut ſe habet, qđ eſt omnibus modis ſimplex ad actū cōpoſitum, ita ſe habet, qđ eſt omnibus modis cōpoſitum ad actum ſimplex: ſed intellectus diuinus, qui eſt omnibus modis ſimplex, nō habet aliquē actum cōpoſitum, ſed ſimpliciſſimū. ergo & ratio noſtra, quæ cōpoſita eſt in quātū eſt collatiua, non habet actum ſimplex, actus autem intellectus eſt ſimplex, eſt enim intelligentia in diuiſibilium, ſicut dicitur in 3. de Anima. ergo intellectus, & ratio non ſunt vna potētia.

¶ 6 Præt. Anima rōnalis ſm Commen. in 3. de Anima, & Philoſ. ibidem: mens autē ſeipſam cognofcit per aliquā ſimilitudinē, in qua eſt imago ſm Augu. in 9. de Trin. ſe per ſeipſam cognofcit. ergo ratio, & mens, ſiue intellectus non ſunt idem.

¶ 7 Præt. Potētia diuerſificātur per actus, & actus per obiecta: ſed obiecta rationis, & intellectus ſunt maxime differentia, vt enim d̄r in lib. de Spiritu, & Anima, anima percipit corpora ſenſu. imaginatio- ne corporum ſimilitudines, rōne corporū naturas, intellectu ſpiritum creatum, intelligentia ſpiritum increatum: maxime autem differt natura corpora a ſpiritu increato. ergo intellectus, & ratio ſunt diuerſæ potētia.

¶ 8 Præt. Boetius dicit in 5. de Conſol. ipſum hominē, aliter ſenſus, aliter imaginatio, aliter rō, aliter intelligentia intuetur, ſenſus enim figuram in ſubſtantia materia conſtituta, imaginatio vero ſolam ſine materia iudicat figurā, rō vero hanc quoque tranſcendit, ſpecie quoq; ipſam, quæ eſt in ipſis ſingularibus vniuerſali cōſideratione perpendit: intelligentia vero ceſſior oculus eſt. ſupergreſſa nāq; vniuerſitatis ambitum ipſam ſimplex formam puram mentis acie intuetur. ſicut ergo imaginatio eſt diuerſa potētia a ſenſu, ex eo qđ imaginatio cōſiderat formā nō in materia, ſenſus vero in materia cōſtituta: ita intelligentia quæ cōſiderat formā abſolute, eſt alia potētia a rōne, quæ cōſiderat formā vniuerſalem in particularibus exiſtente.

¶ 9 Præt. Boetius dicit in 4. de Conſol. ſic vtiq; eſt ad intellectum rōnatio ad id, quod eſt id, quod gignitur, ad æternitatem tēpus. ad p̄ctum medius circulus, ita eſt fati ſeries mobilis ad prouidentia diuinæ ſtabilem ſimplicitatem: ſed conſtat quod prouidentia a fato, circulus a centro, tēpus ab æternitate, generatio ab ipſo eſſe per eſſentiam differt. ergo & ratio ab intellectu.

¶ 10 Præt. Vt dicit Boetius in 5. de Conſol. rō humani tantum generis eſt: ſicut intelligentia ſola diuini: ſed id, quod eſt diuinum, & humanum, non poteſt communicare in vna ratione potētia. ergo non ſunt vna potētia.

¶ 11 Præt. Secundum ordinem actuum eſt ordo potētiarum: ſed accipere abſolute aliquid, quod videtur eſſe intellectus, eſt prius, quam conferre qđ pertinet ad rationem. ergo intellectus eſt ratione prior. Nihil autem eſt prius ſeipſo. ergo nō eſt eadem potētia ratio, & intellectus.

¶ 12 Præt. Eſt cōſiderare rei entitatē abſolute, & en-

titatem rei in hoc, quarum conſiderationum neutra anima humanæ deſt. ergo oportet in humana anima duas eſſe potētias, quarum vna cognofcitur entitas abſolute, quod eſt intellectus, alia entitas in alio, quod videtur eſſe rationis.

¶ 13 Præt. Vt dicitur in lib. de Spiritu & Anima. ratio eſt mentis aſpectus, quo bonum malumque diſcernit, virtutes eligit, Deumque diligit, quod ad effectum pertinere videtur, qui eſt alia potētia quam intellectus. ergo & ratio.

¶ 14 Præt. Eſſentialis contra irraſcibilem & conceptibilem diſtinguitur: ſed irraſcibilis, & conceptibilis pertinent ad appetitiuam. ergo & ratio. ergo idem quod prius.

¶ 15 Præt. In 3. de Anima. Philoſ. dicit, quod in rationabili eſt voluntas, quæ contra intellectum diſtinguitur, & ſic idem quod prius.

SED CONTRA eſt, quod Aug. dicere videtur in 1. de Trin. vbi dicit. peruenimus ad imaginem Dei, quæ eſt homo, in eo quod ceteris animalibus antecellit, id eſt ratione vel intelligentia & quod animal de anima rōnali vel intellectu dicit poteſt, quod pertinet ad illam rem, quæ mens vocatur vel animus. Ex quo videtur quod rationem, vel intelligentiam accipiat pro eodem.

¶ 2 Præt. In 3. ſuper Genef. ad literam & habetur in glo. Ephel. 4. ſuper illud, Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, intelligamus hominem in eo factum ad imaginem Dei, qui irrationalibus animalibus antecellit. Id autem eſt, vel ipſa ratio, vel mens, vel intelligentia ergo vt prius.

¶ 3 Præt. Vt dicitur 14. de Trin. ab Aug. imago illius naturæ, quæ nulla natura melior eſt, ſibi inquitur, da; & inuenienda eſt in nobis, quo eſt natura noſtra nihil hēt melius: ſed imago Dei eſt in nobis in ſuperiori parte rōnis, vt d̄r in 12. & in 15. de Trin. ergo nulla potētia eſt in homine potior ratione: intelligentia autem vel intellectus, ſi eſſent alia ad rōnem, eſſent ſupra rōnem, vt patet per auctoritates ſuperius inductas Boetij, & de Spiritu & Anima. ergo intellectus non eſt in homine alia potētia a ratione.

¶ 4 Præt. Potentia aliqua quāto eſt immaterialior, tanto ad plura poteſt ſe extendere: ſed ſenſus communis qui eſt virtus materialis, conſert de ſenſibus proprijs ea adiuicem diſcernendo: habet eorum cognitionē abſolute, aliter inter ea diſcernere non poſſet, ut probatur in 3. de Anima. ergo multo fortius ratio quæ eſt virtus magis immaterialis, non ſolum poteſt conferre, ſed etiam abſolute accipere, quod pertinet ad intellectum, & ſe intellectus. & rō non videntur eſſe potētia diuerſæ.

¶ 5 Præt. In lib. de Spiritu & Anima dicitur, quod mens diuerſorum capax eſt omnium rerum ſimilitudine inſignita, anima dicitur etiam nata eſſe cum quadam potētia & naturali dignitate: ſed id quod totam animam nominat, non debet diſtingui ab illa qua animæ potētia. ergo mens quæ eſt quædam animæ potētia, diſtingui non debet, & ita nec intellectus: quia videtur eſſe idem quod mens.

¶ 6 Præt. In operatione animæ humanæ, & complex cōpoſitio inuenitur, una qua cōponit & diuidit præcatum cum ſubiecto formando propoſitionem, alia qua cōponit principia cum conſeſionibus cōſeſionibus ſed in prima cōpoſitione eadē potētia alia eſt, quæ ipſa ſimplicia apprehendit, id eſt prædicatum & que ſubiectum per proprias quidditates, & que cōponendo propoſitionem format, vtrumq; enim intellectum

Cap. 11. a me
dio illius to
30. 3.

Co. 11. to. 2.

Auerrois 3.
de Anima.
com. 15.
Ca. 3. in fine
illius to. 3.

Ex cap. 11.
2. habuiffe
videtur. to.
3.

Profa. 4. a
med. illius.

Profa. 6. pa
rum ante
medium.

Profa. 7. an
te medium
illius.

leui possibili attribuitur, vt dicitur in 3. de Anima. ergo & similiter vna potentia erit, quae ipsa principia accipit, qd est intellectus, & principia in conclusiones ordinat, quod est rationis.

¶ 7 Præf. In lib. de Spiritu & Anima dicitur, est Spiritus intellectualis, vel rationalis, ex quo viderur quod ratio sit idem quod intellectus.

¶ 8 Præf. August. dicit in 12. de Trin. quod vbi primum occurrit aliquid, quod non sit nobis commune cum pecore, hoc ad rationem pertinet: sed hoc idem ad intellectum pertinet secundum Philof. in lib. de Anima. ergo idem est ratio & intellectus.

¶ 9 Præf. Differentia obiectorum quantum ad accidentales conditiones, nõ demonstrat diuersitatem potentiarum: nõ. n. coloratus, & lapis coloratus eadẽ potentia sentiuntur, & sensibile esse hominẽ, vel lapidem: sed obiecta, q̄ in lib. de Spiritu & Anima assignantur intellectui, & rationi, s. spiritus creatus & natura corporea non differunt, sed conueniunt quãtum ad rationem cognoscibilis. sicut enim spiritus incorporeus creaturæ ex hoc ipso intelligibilis est, qd immaterialis est, ita etiam naturæ corporeæ non intelliguntur, nisi in quantum a materia separantur, & sic virtute quantum cognoscitur cõcat in vna ratione cognoscibilis, in ratione scilicet immaterialis. ergo ratio, & intellectus non sunt diuersæ potentia.

¶ 10 Præf. Omnis potentia quæ comparat alia adinueniunt, oportet qd habeat vtriusq; absolute cognitionem. vnde Philof. probat in 2. de Anima, qd oportet in nobis esse vnã potentiam, quæ cognoscat album & dulce, per hoc qd discernimus inter ea: sed sicut qd discernit inter aliqua diuersa, cõparat ea adinueniẽ, ita etiam qui confert vnũ alteri, comparat ergo illius potentia, quæ confert, s. rationis, erit absolute aliquid cognoscere, quod pertinet ad intellectum.

¶ 11 Præf. Nobilius est conferre, quã conferri: sicut agere quã pati: sed per idem est aliquid intelligibile, & conferibile. ergo & per idẽ est anima intelligens & conferens: ergo ratio & intellectus sunt idem.

¶ 12 Præf. Idẽ habitus non est in diuersis potentijs: sed idẽ habitus potest esse quo cõferimus, & aliqd absolute accipimus: sicut fides quæ absolute aliqd accipit in quantum ipsi primæ veritati inhaeret: conferre vero, in quantum ipsam in speculo creaturatur, quodam quasi discursu intuetur. ergo eadem potentia est quæ confert, & aliquid absolute accipit.

RESPON. Dicendum, quod ad euidẽtiam istius questionis, inuestigare oportet intellectus, & rationis differentiam. Sciendum est igitur, quod secundũ August. in 3. de Trin. quod sicut est ordo quidã inter substantias corporeas, ex quo quædam alijs superiores dicuntur, & earum regitua, ita etiam est quidã ordo inter substantias spirituales. Superiorũ autẽ, & inferiorũ corporũ hæc est differentia, quod inferiora corpora suũ perfectũ esse per motũ consequuntur, generationis, s. alterationis & augmenti, vt patet in lapidibus, & plantis, & animalibus. Superiora vero corpora suũ perfectũ esse habent, quantum ad substantiam, virtutem, & quantitatem, & figuram absque omni motu statim in eorum principio, vt patet in sole, & luna & stellis: perfectio autem spiritualis naturæ in cognitione veritatis consistit. vnde sunt quædam substantiæ spirituales superiores, quæ sine aliquo motu, vel discursu statim in prima & subita siue simplici acceptione, cognitionẽ obtinent veritatis: sicut est in angelis, ratione cuius intellectum deiformem habere dicuntur: quædam

A vero sunt inferiores, quæ ad cognitionem veritatis perfectam venire non possunt, nisi per quendam motum, quo ab vno in aliud discurrunt, vt ex cognitibus in cognitorum potentiam perueniant, quod est proprie humanarum animarum. Et inde est, quod ipsi angeli intellectuales substantiæ dñr: aia vero rónales. Intellectus. n. simplicem, & absolutam cognitionẽ designare vñ. Ex hoc. n. aliqs intelligere dñr, quod interius in ipsa rei essentia veritatem quodammodo legit. Rõ uero discursum quendam designat, quo ex vno in aliud cognoscendum aia humana pertingit, vel puenit. Vnde dicit Isaac in lib. de Definitionibus, quod rónatio est cõfusus causæ in causatũ: motus autẽ ois ab immobili pcedit, ut dicit Aug. 8. super Gene. ad literam, motus est finis est quies, ut in 5. Phys. dñr. Et sicut motus comparatur ad quietem & ut ad principium, & ut ad terminum: ita & rõ cõparatur ad intellectum, ut motus ad quietem, & ut generatio ad esse, ut patet ex auctoritate Boetij supra inducta. Comparatur ad intellectum ut ad principium & ut ad terminum: ut ad principium quodẽ, quæ non posset mens humana ex vno in aliud discurre, nisi eius discursus ab aliqua simplici acceptione veritatis inciperet, quæ quidem acceptio est intellectus principiorum. Similiter nec rónis discursus ad aliqd certum perueniret, nisi fieret examinatio eius, quod per discursum inuenitur ad principia prima, in quæ rõ resoluit, vt sic intellectus inueniatur rónis principium, quantum ad viam inueniẽdi, terminus vero quantum ad viam iudicãdi. Vnde quantumuis cognitio humana aia, proprie fit per viam rónis, est tamen in ea aliqua participatio illius simplicis cognitionis, quæ in substantijs superioribus inuenitur, ex quo vim intellectiuam habere dñr, & hoc secundum illum modum, quem Dionys. 7. cap. de Diu. nom. assignat dicens, quod diuina Sapientia semper fines priorum coniungit principijs secundorum, hoc est dictũ, quod inferior natura in suo summo attingit ad aliqd infimum superioris naturæ. Et hanc quẽdam differentiam angelorum & animalũ, Dion. 7. cap. de Diu. nom. ostendit sic dicens.

D Ex ipsa. s. diuina sapientia intellectuales angelicarũ mentium uirtutes simplices & bonos habent intellectus, nõ a diuisibilibus, aut sensibilibus, aut sermonibus diffusis cõgregantes diuinam cognitionem: sed uniformiter intelligibilia diuinorum intelligũt. postea subiungit de aiaibus, propterea diuinam sapientiam & aia rónales habent diffusiuẽ quẽdam, & circulo circa existentium veritatem circumeuntes diuisibili uarietate deficientes ab unitiuis mētibus: sed per conuolutionem multorum ad vnũ, sunt dignæ habitæ intellectibus æqualibus angelicis, in quantum aiaibus est propriũ & possibile) quod ideo dicit: quia illud, quod est superioris naturæ, nõ potest esse in inferiori natura perfecte, sed per quãdam tenuem participationem: sicut in natura sensitua non est rõ: sed aliqua participatio rónis in quantum bruta habent quãdam prudentiam naturalem, ut patet in principio Meta. Id autem quod sic participatur, nõ habetur, vt possessio, s. sicut aliqd perfecte subiaccens potentia habentis illud, sicut dñr in 7. Metaph. quod cognitio Dei diuina est, & nõ humana possessio. Vnde ad id quod hoc modo habetur, non deputatur aliqua potentia, sicut bruta non dicuntur habere rõnem aliquam, quantumuis aliqd prudentia participent: sed hoc inest secundũ quãdam æstimationem naturalem. Similiter nec in ho-

Capit. 20. & 24. tom. 2.

A medio in lius.

Inter prin. & medium

Li. 1. Metaph. pars 1. prin. cap. 10. 1. Cap. 2. a medio tom. 3.

mine

mine est vna potentia specialis, per quam simplici-
ter, & absolute, & absque discursu cognitionem ve-
ritatis obrineat: sed talis veritatis acceptio inest sibi
per quendam habitum naturalem, q̄ d̄ intellectus
principiorum. Non est igitur in homine aliqua po-
tentia a rōne separata, quę intellectus dicatur: sed ip-
sa rō intellectus d̄r, quod participat de intellectu
simplicitate, ex quo est principium & terminus in
eius propria operatione. Vnde et in li. de Spiritu &
Aīa proprius actus intellectus rōni attribuitur. Id
autem, quod est rōnis proprium, ponitur ut rōnis
actus, vbi d̄r, quod rō est animi aspectus quo per se-
ipsum verum intuetur: rōcinatio autem est rōnis
inquisitio. dato autem quod aliqua potentia nobis
proprie & perfecte competeret ad simplicem acce-
ptionem, & absolutam cognitionem veritatis, quę
est in nobis, non tamen esset alia potentia a rōne.
Quod sic patet. Secundum Auic. 6. de Naturalibus,
diuersi actus indicant differentiā potentiarum tunc
tantum, quando non possunt in idem principium
referri, sicut in corporalibus nō reducitur in idem
principium, recipere, & retinere: sed hoc in sicū,
illud autem in humidum. & ideo imaginatio, quę re-
tinet formas corporales in organo corporali, est
alia potentia a sensu, quę recipit prædictas formas
per organum corporale. Actus autem rōnis, q̄ est
discurrere, & intellectus, q̄ est simpliciter apprehen-
dere veritatem, comparantur adinuicem, vt genera-
tio ad esse, & motus ad quietem. In idem autem prin-
cipium reducitur quiescere & moueri in oībus, in
q̄bus vtrique inueniuntur, q̄a per quam naturam ali-
quid quiescit in loco, per eandem mouetur ad locū:
sed se habent quiescens & motum sicut perfectum
& imperfectum. vnde & potentia discurrens & veri-
tatem accipiens, non erunt diuersæ: sed vna, quę in-
quantum est perfecta, veritatē absolute cognoscit:
inquantum uero est imperfecta, discursu indiget. vnde
de rō proprie accepta nullo modo potest esse alia
potentia ab intellectu in nobis: sed interdum ipsa
vis cogitativa quę est potentia aīe sensitivæ, ratio
d̄r: quia confert inter formas individuales, sicut ratio
proprie dicta inter formas uniuersales, ut dicit
Commen. in 3. de Anima. & hæc habet organum
determinatum, scilicet mediam cellulam cerebri.
& hæc ratio absque dubio alia potentia est ab intel-
lectu: sed de hac ad præsens non intendimus.

Cap. 1. circa
finem to. 3.

W. 1084.

Philos. 3. de
Anima com.
58.

Profr. 4. a
med. illius.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod liber de Spiri-
tu & Anima non est authenticus, nec creditur esse
Aug. sustinendo tamen cum potest dici, quod au-
thor eius non intendit per illa distinguere potētias
animæ: sed ostendere diuersos gradus quibus ani-
ma in cognoscendo proficit, ut per sensum cogno-
scat formas in materia, per imaginationem formas
accidentales, tamen sine materia, sed cum materiæ
conditionibus, per rationem ipsam formam essen-
tialem rerum materialium sine individuali materia,
ex qua ulterius conuerget ad habendum, uel in ha-
bendo cognitionem aliqualem de spiritibus crea-
tis, & sic d̄r habere intellectum: quia h̄mōi spiritus
penitus sine materia existētes cognoscit, & ex hoc
ulterius pertingit in aliquam cognitionem ipsius
Dei, & sic dicitur intelligentiam habere, quę pro-
prie actum intellectus nominat, eo quod Deum
cognoscere proprium Dei est, cuius intellectus est
sua intelligentia, id est suum intelligere.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut dicit Boet. in 5. de
Cōsol. superior vis amplectitur inferiorē: inferior ve-

rō ad superiorem nullo modo asurgit. vñ natura su-
perior plene potest in id, quod est inferioris nature:
non aut plene in id, quod est superioris. & ideo natura
aīe rationalis habet potētias ad ea, quę sunt sensiti-
uæ, vel vegetatiuæ nature: non autē ad ea, quę sunt
intellectuales nature, quę supra ipsam castrit.

AD TERTIUM dicendum, quod sensus cōis, cū om-
nia sensibilia percipiat secundum Philos. oportet,
quod in ea feratur secundum vnam cōem rationē,
alias non haberet vnum per se obiectum: sed in hęc
cōmune obiectū rationem, nullus sensuum pro-
priorum pertingere potest: sed in simplicem acce-
ptionē ratio pertingit sicut ad suum terminum, vt
quō discursus rōnis in scientia concluditur, modo nō
oportet quod intellectus in nobis sit alia potentia
a ratione, sicut sensus communis a proprio.

AD QUARTUM dicendum, quod iudicare non est pro-
prium rationis, per quod ab intellectu distinguitur.
Sed quia etiam intellectus iudicat hoc esse verum, illud
falsum. Sed pro tanto iudiciū rationi attribuitur,
& cōprehensio intelligentia: quia iudiciū in no-
bis, vt cōmuniter fit per resolutionem in principio
simplex autem comprehensio per intellectum.

AD QUINTUM dicendum, quod illud quod est om-
nibus modis simplex, totaliter cōpositione caret:
sed simplicia in compositis saluantur, & inde est quod
in simplicibus nō inuenitur id, quod est cōpositum
in quantum est cōpositum: sicut corpus simplex
non habet saporem, qui sequitur simplici: sed cor-
pora mista habent ea, quę sunt simplicium corpo-
rum, licet modo imperfectiori: sicut calidum & tri-
gidum, & lenē & graue inuenitur in corporibus mi-
stis. Et ideo in intellectu diuino, qui est omnino sim-
plex, nulla cōpositio inuenitur. Sed ratio nostra
quāuis sit cōposita, ex hoc tñ, quod in ipsa ali-
quid de natura simplicis inuenitur, sicut exemplat
in sua imagine, & p̄t in aliquem actum simplicem
& in aliquem actum cōpositum, prout componit
prædicatum cū subiecto, vel prout componit prin-
cipia in ordine ad conclusionem. vnde eadē potē-
tia in nobis est, quę cognoscit simplices res quod
ditates, & quę format propositiones, & quę ratio-
cinatur. Quorum vnum proprium est rōnis, in qua
tū est ratio: alia duo possunt esse intellectus, in qua
tū est intellectus. Vnde secundum inuenitur in An-
gelis, cum per plures species cognoscit: sed in Deo
est solum primum, qui cognoscendo essentiam
suam omnia intelligit & simplicia & complexa.

AD SEXTUM dicendum, quod aīa quodammodo cogno-
scit se per se ipsam, secundū quod nolle est motus in
apud se tenere, & quodammodo se cognoscit p̄
speciem intelligibilem, prout cognoscere cōmune
& discretionem sui importat, & sic de eodem Phi-
los. & August. loquuntur. vnde non sequitur ratio.

AD SEPTIMUM dicendum, quod talis differentia obiecto-
rū nō p̄t potētias diuersificare: eo quod est p̄ accidē-
tales differentias, vt in obijciendo probatū est. Ideo
autē rationis obiectum ponitur natura corpora-
ga proprium humanæ cognitionis est, vt a sensu &
pharāmate ortū habeat. vnde circa naturas rerum
sensibiliū primo figit intuitus nostri intellectus
rō proprie d̄r, in quantum rō est humano generi pro-
pria. Ex hoc autē ulterius asurgit ad cognoscendū
spiritū creatum, quō magis cōpetit ei secundū quod
participat aliquid de natura superiori, quā secundū
id quod est proprium sibi, & perfecte conueniens
AD OCTAVUM dicendum, quod Boetius vult in intelligentiā
& ra-

& rationē esse diuerſas cognitiuas vires: non tñ ciuſdem, ſed diuerſorum. rōnem. n. vult eſſe hominum. & ideo dicit quod cognoſcit formas vniuerſales in particularibus q̄a humana cognitio proprie conſiſtit circa formas a ſenſibus abſtractas. Intelligētiam aut̄ vult eſſe ſubſtantiarum ſuperiorū, quā primo intuitu formas penitus immateriales comprehendit. & ideo vult qđ ratio numquā pertingat ad id, quod eſt intelligentiā: q̄a ad videndum quidditates immaterialium ſubſtantiarū ſecundum infirmitatē huius cognitionis pertinere non poſſumus. Hoc autem erit in patria, cum per gloriam erimus deiformes.

Ad nonv. dicendum, qđ prout ratio intellectus ſunt in diuerſis, nō ſunt vna potentia: ſed nunc quæritur de eis prout vtraque in homine inuenitur.

Ad x. dicēdū, qđ ratio illa procedit de actibus, q̄ ſunt diuerſarum potentiarum. Cōtingit autē vnus potentia eſſe diuerſos actus, quorum vnus eſt alio prior: ſicut intellectus poſſibilis actus eſt intelligere, qđ quid eſt, & formare diuerſas propoſitiones.

Ad xi. dicendum, quod vtrumque cognoſcit animas: ſed per eandem potentiam. Hoc tamen propriū humanæ animæ videtur, in quantum eſt rationalis, quod cognoſcat entitatē in hoc. Entitatē vero abſolute cognoſcere magis videtur eſſe ſuperiorum, vt ex auctoritate ſupra inducta patet.

Ad xii. dicendum, quod diligere Deum, & eligere virtutes attribuitur rationi, non quod ſint immediate ipſius: ſed in quantum ex iudicio rationis voluntas fertur in Deum, ſicut in finem, & ad virtutes, ſicut ad ea quæ ſunt ad finem. & per hunc modum rationale diſtinguitur contra irracibile & concupiſcibile: quia ad agendum inclinatur, vel iudicio rationis, vel paſſione, quæ eſt in irracibili & concupiſcibili. Et etiam voluntas eſt in ratione, in quantum eſt in parte animæ rationali: ſicut dicitur memoria eſſe in ſenſitiuo, in quantum eſt in parte ſenſitua, non quod eadem ſit potentia, & per hoc patet ſolutio ad tertium decimum & quartum decimum.

ARTICVLVS II.

Vtrum ratio ſuperior, & inferior diuerſæ potentia ſint:

Secundo quæritur, vtrum ratio ſuperior & inferior ſint diuerſæ potentia. & vñ quod ſic vt Aug. dicit in 13. de Trin. imago Trinitatis eſt in ſuperiori parte rationis, non autē in inferiori: ſed imago Dei in anima conſiſtit in tribus potentijs, ergo inferior ratio non pertinet ad eandem potentiam cum ſuperiori, & ſic videtur eſſe diuerſæ potentia.

¶ 2 Item, Cum pars ad totum dicatur, in eodem genere inuenitur in quo & totum: ſed anima non dicitur eſſe totum niſi potentiale, ergo & diuerſæ partes animæ ſunt diuerſæ potentia: ſed ratio ſuperior, & inferior nominantur ab Aug. diuerſæ portiones rationis, ergo ſunt diuerſæ potentia.

¶ 3 Præ. Omne æternum eſt neceſſarium, & omne temporale & mutabile eſt contingens, vt patet per Philo. ii. Meta. ſed pars animæ quæ dicitur ſcientificā a Phi. in 6. Ethic. circa neceſſaria verſatur, ratio cinatiuum autem, ſiue opinatiuum circa contingentiā, cum ergo ratio ſuperior inhaereat æternis, inferior vero temporalia & caduca diſponat, videtur quod idem ſit ratiocinatiuum quod inferior pars, & ſcientificum idem quod ſuperior: ſed ſcientificum & ratiocinatiuum ſunt diuerſæ potentia, vt patet per Philo. ſibidem, ergo & ratio ſuperior & inferior ſunt diuerſæ potentia.

¶ 4 Præ. Sicut Philo. ſibidem dicit, ad ea, quæ ſunt

A genere altera oportet determinari alteras potētias animæ, cum omnis potētia animæ quæ ad aliquod genus determinatur, determinetur ad illud propter aliquam ſimilitudinē, & ſic ipſa diuerſitas obiectorum ſecundum genus atteſtatur diuerſitati potentiarum: ſed æternum & corruptibile ſunt omnino genere altera, cum corruptibile & incorruptibile nec in genere conueniant, vt dicitur in 10. Metaph. C6. 26. 10. 1.

¶ 5 Præ. Potentia diſtinguntur per actus, & actus per obiecta: ſed aliud obiectum eſt verum contemplabile, & aliud operabile bonum, ergo & alia potentia eſt ratio ſuperior, quæ verum contempletur, & alia inferior quæ bonum operatur.

¶ 6 Præ. Illud quod in ſe non eſt vnum, multo minus alij comparatum eſt vnum: ſed ſuperior ratio non eſt vna potentia: ſed plures, cum in ea ſit imago in tribus potentijs conſiſtēs, ergo, nec poteſt dici quod inferior, & ſuperior ratio ſint vna potentia.

¶ 7 Præ. Ratio eſt ſimplicior quam ſenſus: in parte autem ſenſitua non inuenitur, quod eadem potentia habeat diuerſa officia, ergo multo minus in parte intellectiua vna potentia diuerſa officia habere poterit: ſed ratio ſuperior & inferior per officia geminantur, vt dicit Aug. 12. de Trin. ergo ſunt diuerſæ potentia.

¶ 8 Præ. Quando cumque animæ attribuuntur aliqua, quæ non eſt reducere in idem principiū, oportet ſecundum hoc diuerſas potentias in anima assignare, ſicut ſecundum recipere & retinere diſtinguitur imaginatio a ſenſu: ſed æternum & corruptibile in eadem principia reduci nō poſſunt, non enim ſunt eadem principia corruptibilium & incorruptibilium proxima, vt probatur in 11. Metaph. ergo eidem potentia animæ attribui non debent, & ſic ratio ſuperior, & inferior ſunt diuerſæ potentia.

¶ 9 Præ. Aug. dicit in 12. de Trin. per tria quæ ad hominis peccatum cōcurrerunt. ſ. virum, mulierem, & ſerpentem, tria ſignificare dicit, quæ ſunt in nobis, ſcilicet rationem ſuperiorem, & inferiorem, & ſenſualitatem: ſed ſenſualitas eſt alia potentia ab inferiori ratione, ergo & ratio ſuperior ab inferiori.

¶ 10 Præ. Vna potentia non poteſt ſimul peccare, & non peccare: ſed quandoque peccat ratio inferior ſuperiori non peccante, vt patet per Aug. de Trin. ergo non ſunt vna potentia.

¶ 11 Præ. Diuerſæ perfectiones ſunt diuerſorum perfectibilium, cum proprius actus requirit propriam potentiam: ſed habitus animæ ſunt perfectiones potentiarum, ergo diuerſi habitus ſunt diuerſarum potentiarum: ſed ratio ſuperior deputatur ſapientia ſecundum Aug. inferior autem ſcientia, quæ ſunt diuerſi habitus, ergo ratio ſuperior & inferior ſunt diuerſæ potentia.

¶ 12 Præ. Qualibet potentia perficitur per ſuum actum, ſed diuerſitas aliquorū actuum inducit, vel manifeſtat potentiarum diuerſitatem, ergo & vbi cumque inuenitur diuerſitas actuum debet iudicari diuerſitas potentiarum: ſed ratio ſuperior & inferior habent diuerſos actus, quia per officia geminantur, vt Aug. dicit, ergo ſunt diuerſæ potentia.

¶ 13 Præ. Rō ſuperior, & inferior magis differunt, quā intellectus agēs & poſſibilis, cū circa idē intelligibile attendatur actus in intellectus agētis & poſſibilis, non autē actus ſuperioris, & inferioris rationis, ſed

C6. 26. 10. 1.

Capit. 4. in princ. co. 1.

Ca. 12. 10. 3.

12. de Trin. c. 13. tom. 1.

Libr. 12. de Trin. cap. 14. tom. 3.

12. de Trin. capit. 4. in princ. 10. 3.